

دفتر حفاظت منافع جمهوری اسلامی ایران در قاهره

به تازگی «دارالکتب المصریه» با همکاری «مرکز القومی لتوثیق التراث الحضاری و الطبیعی» و سازمان «یونسکو»، کتابی درباره نسخ خطی پزشکی موجود در «دارالکتب المصریه» آماده کرده که «اسهامات الحضارة العربیة و الاسلامیة فی العلوم الطبیة» نام دارد (در ۱۲۳ صفحه). در دارالکتب المصریه ۱۰۹۷ کتاب پزشکی وجود دارد که ۱۰۱۰ نسخه آن به زبان عربی و ۵۸ نسخه به زبان ترکی و ۱۹ نسخه به زبان فارسی است. قدیمی‌ترین نسخه عربی در سال ۶۲۱ هجری استنساخ شده و مؤلف آن معلوم نیست و قدیمی‌ترین نسخه ترکی در سال ۹۷۰ هجری و قدیمی‌ترین نسخه فارسی در سال ۸۸۳ هجری استنساخ شده است. این نسخه «اختیارات البدیعی فی الادویة المفردة والمركبة» نام دارد و مؤلف آن «حاجی زین العطار» است.

کتاب اسهامات الحضارة العربیة... به زبان عربی چاپ شده و بزودی به زبان‌های انگلیسی و فرانسه نیز منتشر خواهد شد. کتاب فوق در برگیرنده بیبلیوگرافی نسخ پزشکی موجود در «دارالکتب المصریه» است و به زودی به شکل CD به بازار عرضه می‌شود.

انتشار کتابی در تاریخ مصر

مؤسسه الفرقان اخیراً نخستین جلد از کتاب المواعظ و الاعتبار فی ذکر الخطط والآثار که توسط دکتر ایمن فؤاد السید تحقیق شده است، منتشر کرده است، این کتاب شامل ۹۵۶ صفحه از قطع بزرگ است.

کتاب فوق معروف به الخطط است و نویسنده آن تقی‌الدین احمد بن علی مقریزی از تاریخ‌نویسان بزرگ مصر اسلامی است. (وفات ۸۴۵ هـ / ۱۴۴۲ م) این کتاب از کتب مهم تاریخ و جغرافیا و پراکندگی‌های پایتخت مصر در عصر اسلامی به شمار می‌رود. این تنها کتابی است که بر اساس

منابع اصلی استناد کرده است و گزارش کاملی از تاریخ مصر قبل از طوفان و تافتح اسلامی عربی ارائه داده است. همچنین گزارش مشروحی از تاریخ مصر اسلامی تا اواسط قرن نهم هجری / پانزدهم میلادی ارائه کرده است. و این تنها منبعی است که برای محققان تاریخ سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و عمرانی مصر از اهمیت بالایی برخوردار و غیر قابل اغماض است. علاوه بر آن، این کتاب دارای لیست مفصّلی از وصف دقیق کاخ‌ها، مساجد، مدارس، گرمابه‌ها، کاروانسراها، بازارها و نمایندگی‌های موجود در مصر اسلامی در طی نه قرن، همراه با ذکر ترتیب کوچک‌ها و نقشه‌های آنها و تقسیم بندی شهر در آن زمان می‌باشد. اینها همه بر اساس یادداشت‌های شخصی مؤلف است که منابع آن به دست ما نرسیده ولیکن مقریزی بخش‌هایی را برای ما نقل می‌کند که نزد گذشتگان صاحب قلم از ارزش بالایی برخوردار بوده است.

و برغم اینکه کتاب مذکور نظر محققین تاریخ مصر قرن نوزدهم را به خود جلب کرده بود، ولیکن تنها یک نوبت به چاپ رسید آن هم توسط چاپخانه بولاق در مصر به سال ۱۸۵۳ میلادی و براساس اصول چاپ و تصحیح درست نبود و پر از اشتباه و از قلم افتادگی است. و این نوشته بیش از هزار و پانصد سال مورد اعتماد محققین تاریخ مصر اسلامی و شهرها و بناهای تاریخی آن قرار گرفته بود. بنابراین بسیاری از علماء که به این نسخه اعتماد کردند دچار اشتباهات تاریخی شدند به طوری که به سختی می‌شد به آن اعتماد کرد زیرا نسخه دیگری وجود نداشت تا بتوان به مقایسه مطالب آن پرداخت. به ویژه پس از اینکه دو نسخه از پیش‌نویس مؤلف به دست محقق رسید و بیش از یک نسخه به صورت مستقیم از روی نسخه تألیف شده که به خط خود مقریزی بوده است.

دکتر ایمن فؤاد السید، پس از اینکه پیش‌نویس کتاب را که به خط خود مؤلف بود، به چاپ رساند و بر نسخه‌های نوشته شده توسط مؤلف واقف شد توانست چاپ جدیدی از این کتاب را بر اساس و اصول صحیح نشر

نسخ خطی منتشر نماید و به تصحیح بسیاری از اشتباهات و فراموشی‌های مؤلف را بر طرف نماید؛ حتی اشتباهاتی که در چاپ بولاق وجود داشت. و با توجه به این که چاپ بولاق مدت زمان زیادی در دست علماء بوده و در پاورقی‌های کتب خود به آن ارجاع می‌دادند، محقق در حاشیه کتاب خود شماره صفحات چاپ بولاق را ذکر کرده است تا امکان دسترسی به آن سهل و آسان باشد.

جلد اول کتاب، شامل دو بخش از هفت بخش کتاب است که عبارتند از: «جمل اخبار ارض مصر و احوال نیلها و خرابها و جبالها» که از صفحه ۱۱ تا ۳۴۶ است و «ذکر مدائن ارض مصر» که از صفحه ۳۴۷ تا ۶۷۶ است، و این جلد با این بخش «تاریخ الخلیفة» که از صفحه ۶۷۷ تا ۷۷۲ است، به پایان می‌رسد.

دکتر ایمن فؤاد در مقدمه خود دلایل چاپ مجدد این کتاب را بیان کرد و سپس به مطالبی درباره خود مقریزی و کتاب المواعظ و الاعتبار و اهمیت آن و زندگینامه مقریزی و تعیین محل سکونت وی در منطقه برجوان در قاهره و رابطه مقریزی با معاصران خود، امثال ابن دقماق و اُحدی و نیز بیان زمان تألیف این کتاب و چاپ‌های قبلی آن اشاره کرده است.

و آنچه در این کتاب جدید به نظر می‌آید، بخشی مربوط به مطالعه منابع مورد استفاده قرار گرفته از سوی خود مقریزی است. نویسنده مقدمه را با بخشی در مورد نسخ خطی و ارائه لیستی از نسخ موجود در کتابخانه‌های جهان و دلایل انتخاب ایمن فؤاد از این نسخه به پایان رسانده است.

مساهمات العلماء المسلمين فی علوم الفیزياء البحتة و التطبيقية
سازمان اسلامی علوم فرهنگی - آیسيسکو - کتابی با عنوان مساهمات العلماء المسلمين فی علوم الفیزياء البحتة التطبيقية به زبان انگلیسی به چاپ رسانده است. کتاب فوق تألیف دکتر مظهر قریش و دکتر سادرول حسن ریضاوی می‌باشد. این کتاب به عنوان یک سند مهم به شمار می‌رود که شامل ۱۳۵ صفحه از قطع بزرگ و شش فصل است: فصل یکم، مقدمه‌ای در مورد علوم اسلامی و فیزیک است. فصل دوم مساهمت علماء اسلام در فیزیک و روش‌های علمی مربوطه. فصل سوم مطالعات دقیق در مورد مشارکت علمای اسلام در رشته فیزیک نظری. فصل چهارم در مورد فعالیت مسلمانان در علم اندازه‌گیری و فصل پنجم درباره فعالیت علمای اسلام در زمینه فیزیک عملی و سرانجام فصل ششم در مورد آینده فیزیک در جهان اسلام از دیدگاه اندیشه اسلامی است.

وفاء الوفا بأخبار دارالمصطفى

تألیف: سمهودی

تحقیق: قاسم السامرائی

اخیراً توسط دائرة المعارف مکه و مدینه (شعبه‌ای از مؤسسه الفرقان) کتاب جدیدی تحت عنوان وفاء الوفا بأخبار دارالمصطفى تألیف سمهودی و تحقیق قاسم سامرائی منتشر ساخته است.

این کتاب شامل پنج جلد از قطع متوسط است، و هر جلدی تقریباً ۶۰۰ صفحه است، و در مورد تاریخ مدینه به رشته تحریر درآمده است.

البته مؤسسه الفرقان قبلاً کتب دیگری در چارچوب دایرة المعارف به چاپ رسانده بود مانند التاریخ و المؤرخون بمكة من القرن الثالث الهجرى الى القرن الثالث عشر (۱۹۹۴) که به اهتمام دکتر محمد حبیب الهیله بود، و کتاب دوم البيئة الطبيعية لمكة المكرمة (۱۹۹۹)، از تألیفات رقیه حسین سعد نجیم و نیز کتاب نیل المنى بذیل بلوغ القرى لتكملة انحف الوری (۱۹۹۹)، تألیف جارالله بن العز بن الجهم بن فهد است، و تحقیق دکتر محمد حبیب الهیله.

کتاب وفاء الوفا بأخبار دارالمصطفى، یکی از اهم کتب تاریخی درباره تاریخ مدینه است و در دو نوبت به چاپ رسیده، یکی در تاریخ ۱۳۲۶ ه و دیگری در تاریخ ۱۳۷۳ ه. ولیکن هر دوی آنها مملو از اشکالات، اضافات و نواقص بود که هرگز محققین و خوانندگان نمی‌توانستند به آن اعتماد کنند. مرحوم شیخ حمد الجاسر گفت: «نمی‌توان به هیچ یک از نسخه‌های وفاء الوفا اعتماد کرد». به همین دلیل، مؤسسه الفرقان بر آن شد تا این کتاب را تحقیق کند، آن هم تحقیقی علمی و مستدل و مستند. لذا این کار را به دکتر قاسم السامرائی محول کرد و تمام امکانات تحقیقاتی را اعم از تصویر نسخ راغب پاشا، سلیم آقا، میونخ و کتابخانه بریطانیا و نسخ خطی حرم شریف مکه در اختیار ایشان قرار داد، همچنین دکتر قاسم، خود نسخ زیادی از جاهای مختلف به دست آورد.

نورالدین علی بن عبدالله سمهودی (۹۱۱ ه / ۱۵۰۵ م) در یک خانواده اهل فقه و قضا پرورش یافت و علم جامعی به نقشه مدینه و تاریخ مسجد پیغمبر داشت. همان گونه که مرحوم علامه حمد الجاسر در مورد سمهودی می‌گفت: «هیچ نکته‌ای نمی‌ماند که متعلق به شهر مدینه باشد مگر اینکه سمهودی در مورد آن تحقیق وافی و کافی انجام دهد که هیچ یک از محققان و تاریخدانان نتوانستند مانند آن عمل کنند».

شایان ذکر است که سمهودی اکثر اطلاع خود را از منابع مختلف و بواسطه دریافت کرده است. ولیکن با این وصف، ایشان بسیار با دقت و خبره به نقد متون و نسخ می‌پرداخت و همه اخبار را نمی‌پذیرفت مگر اینکه از علمای بزرگ باشد و سپس آنها را نقد و مورد تصحیح قرار می‌داد و یا رد می‌کرد، و همه این تصحیح و نقد و رد را بر اساس گفته‌های دیگر مورخان و یا مشاهدات شخصی خودش انجام می‌داد.

قاسم السامرائی (محقق کتاب) به ضبط متون کتاب و اسامی اشخاص پرداخت و پیوسته سعی و تلاشش بر سلامت مطالب و مقایسه درست نسخ با یکدیگر بود. اما دشوارترین مرحله در کار محقق، بازنویسی نسخه بود، زیرا سمهودی پیوسته بازنویسی هایش را تغییر و یا افزایش می‌داده و یا گاهی از نسخه می‌کاسته؛ لذا اختلاف در متن بر اساس نظر و نتایج به دست آمده نزد سمهودی بوده است. لذا محقق، هیچ کدام از این نسخه‌ها را اساس مقایسه کار خود قرار نداده بلکه به کلیه نسخ و دلایل اثبات شده در آنها استناد کرده و دیگر موارد موجود را در حاشیه یا پاورقی کتاب آورده است.

محقق در جلد یک کتاب، یک مقدمه و در جلد دوم، شرح حال و زندگی‌نامه مؤلف و در پایان، اعلام و اماکن و آیات قرآنی و احادیث شریف و ابیات و نام قبایل و شهرها و کتاب‌ها و غیره را آورده است.

در حقیقت این کتاب مرجع مهمی برای محققان رشته تاریخ (تاریخ مدینه) است و کمک بزرگی به کتابخانه عربی و دایرة المعارف مکه و مدینه کرده است.

بزرگداشت فهرست کنندگان کتابخانه غازی خسرویک در سراپو - بوسنی

در روز ۲۴ ژوئن ۲۰۰۲؛ مؤسسه میراث اسلامی فرقان در محل دائمی خود در لندن جشن بزرگداشت فهرست کنندگان کتابخانه غازی خسرویک در سراپو برپا کرد. به همین مناسبت جایزه دانشمندان برجسته در فهرست‌نویسی نسخ خطی اسلامی و به پاس زحمات فراوانی که در زمینه ترجمه نسخ خطی به زبان‌های عربی، ترکی، بوسنیایی و فارسی کشیده‌اند، به دکتر مصطفی یحییج مدیر کتابخانه و استادان؛ حاسوا بوبارا، زینل فایتج، فهیم علی نامتیاک و مرحوم قاسم دبروواج، تهیه کننده بخش اول و دوم مجموعه فهرست‌های کتابخانه، اهداء گردید.

این جلسه شامل سخنرانی شیخ احمد زکی یمانی در مورد نسخ خطی در بوسنی و قدردانی از تلاش‌های دکتر مصطفی یحییج و همکاران دانشمند ایشان و سخنرانی استاد اکمل الدین اوغلی درباره میراث اسلام در این منطقه و ارزش علمی و انسانی کتابخانه فوق‌الذکر و تلاش‌های انجام شده در راستای حفظ این میراث و فهرست‌نویسی و تصویر برداری از آنها به منظور حفظ آنها از خطر نابودی گردید. شیخ احمد زکی یمانی به اعطای جوایز به دکتر مصطفی یحییج مدیر کتابخانه و دیگر همکاران ایشان پرداخت.

کتابخانه غازی خسرویک در سراپو، بزرگترین و اصیل‌ترین کتابخانه منطقه بالکان به‌شمار می‌رود. این کتابخانه به سال ۱۵۳۷ م تأسیس و در

طول تاریخ، رونق و گسترش قابل توجهی یافت. همچنین در معرض حملات وحشیانه صرب‌ها بر بوسنی و هرزه‌گوین قرار گرفت، به طوری که نزدیک بود آن را به کلی ویران کند و یادواره میراث اسلامی را از اذهان محو نماید. در سال ۱۹۹۲ کتابخانه ملی سراپو و کتابخانه کالج شرق‌شناسی به آتش کشیده شد، که ۵ هزار نسخه خطی در کتابخانه شرق‌شناسی و بیش از یک میلیون جلد کتاب از کتابخانه ملی دچار آتش‌سوزی شد و ۳ هزار نسخه خطی از کتابخانه غازی خسرویک نیز به آتش کشیده شد، و این آتش‌سوزی همه کتابخانه را در برمی‌گرفت، به طوری که کارمندان کتابخانه توانستند این میراث کهن را از این حادثه درناک نجات دهند. در آوریل ۱۹۹۲ نسخ خطی از ساختمان قدیمی کتابخانه به جای دیگر انتقال یافت، و سپس کتابخانه از وسط آتش دشمن و از مقابل سنگرهای آنان در هشت مرحله جا به جا گردید؛ لیکن هیچ جایی از بمباران صرب‌ها در امان نبود به ویژه اینکه در داخل شهر، صرب‌هایی وجود داشتند و احتمال لو دادن محل انتقال نسخ خطی وجود داشت. لذا به مدت شش ماه و به رغم دوری مسافت و عدم وجود وسیله نقلیه مرتب این نسخه‌ها را از جایی به جای دیگر انتقال می‌دادند و بدین‌سان حدود ۱۰ هزار نسخه خطی از خطر بمباران‌های کورکورانه صرب‌ها در امان ماند.

پس از پایان جنگ مؤسسه فرقان در حمایت میراث فرهنگی از اینگونه حوادث درنگ نکرده و اقدام به چاپ، فهرست‌نویسی و تصویربرداری از این نسخ کهن کرد و امکانات فراوانی را در اختیار این کتابخانه اعم از قفسه کتاب، تهیه میکروفیلم و ضبط آنها بر روی دیسک‌های فشرده و چاپ آنها در کتاب‌ها، قرارداد. و تاکنون ۹ جلد از این کتاب‌ها به چاپ رسید و نیز متعهد گردید که حقوق و مزایایی برای فهرست‌نویسان در نظر بگیرد.

کتابخانه غازی خسرویک در سراپو علاوه بر نسخ خطی که بالغ بر ۱۰ هزار نسخه است، حاوی حدود ۲۰ هزار عنوان کتاب است. علاوه بر آن آرشیو اسناد تاریخی مربوط به زمان عثمانی در بوسنی و هرزه‌گوین که به ۵ هزار سند و ۱۴۰۰ موقوفه و ۸۶ سند دادگاه شرعی سراپو و مجموعه‌ای از کتب تاریخی که به زبان‌های اسلامی به چاپ رسیده‌اند و اکثر آنها عربی است، وجود دارد. در زمینه زبان ترکی که فقط متعلق به زمان خلافت، و در بخش ادبیات است. اما مدارک موجود به زبان فارسی در موضوعات ادبی یا ادبیات قدیم به ویژه دواوین شعراست. این کتابخانه همچنین شامل مجموعه‌ای از مجلات و روزنامه‌های بوسنیایی که در قرن هجدهم به چاپ رسیده می‌باشد. نیز دارای یک آرشیو کامل مطبوعات بوسنیایی است که با حروف عربی نوشته شده و نسخ انگلیسی و فرانسه و مجموعه‌ای از

عکس‌های قدیمی و اسکناس‌ها و تمبرها و کارت‌پستال‌های قدیمی علاوه بر تابلوهای رنگ روغن نایاب و نقشه‌های جغرافیایی جهان سیاسی و توزیع جغرافیایی در زمان امپراطوری‌های بزرگ در کتابخانه دیده می‌شوند.

دارالکتب مصر ۲۰۰ هزار نسخه خطی از ترکیه پس خواهد گرفت

روزنامه رایبه، چاپ قطر در گزارش فرهنگی خود به تاریخ ۸۱/۲/۱۶ نوشت: دارالکتب مصر، ۲۰۰ هزار نسخه از کتاب‌های قدیمی و نسخه‌های خطی خود را که در ترکیه وجود دارند، پس می‌گیرد. دکتر صلاح فضل، رئیس کتابخانه ملی مصر، تأکید نمود که اخیراً توافق‌نامه‌ای با دولت ترکیه امضا شده است که طی آن ۲۰۰ هزار نسخه از کتب خطی و اسناد مصر در مقابل پس دادن اسناد و کتب خطی و دستنویس ترکی به مصر برگردانده می‌شوند. وی افزود بزودی کمیته‌ای مرکب از اساتید و تاریخ‌شناسان مصری جهت شناسایی و بازگرداندن کتب مورد نظر تعیین می‌شود.

دومین همایش بین‌المللی علوم نزد لعرب اسکندریه - آوریل ۲۰۰۳

دعوتی از سوی دکتر اسماعیل سراج‌الدین، مدیر کتابخانه اسکندریه برای دانشکده میراث علمی عربی تاریخ علوم ارسال گردید. ضمن این دعوت‌نامه، آمادگی کتابخانه اسکندریه برای پذیرایی و برپایی سمینار مذکور که برای ماه آوریل سال ۲۰۰۳ پیشنهاد گردیده است. و در حال حاضر تدارکات لازم اتخاذ می‌گردد. محورهای مورد بحث در این همایش عبارتند از:

- ۱- تاریخ علوم پایه: ریاضیات - فیزیک - شیمی - زمین‌شناسی - علوم طبیعی
 - ۲- تاریخ ساختمان‌سازی و آثار باستانی
 - ۳- تاریخ نجوم
 - ۴- تاریخ علوم پزشکی داروسازی و دامپزشکی
 - ۵- تاریخ گیاه‌شناسی و آبیاری
- در این همایش، تعداد نمایشگاه برپا می‌گردد من جمله:
- نمایشگاه‌های هنری
 - نمایشگاه کتاب‌های میراث فرهنگی
 - نمایشگاه نسخ خطی عربی

همایش بین‌المللی (ابن حزم اندلسی) ۲ تا ۴ فوریه ۲۰۰۲

با عنایات دکتر محمد مصطفی میرو نخست وزیر سوریه، دانشکده

میراث علمی - فرهنگی - عربی دانشگاه حلب با همکاری سازمان العادیات حلب و دانشکده ترباتیس اسپانیایی، همایش بین‌المللی (ابن حزم اندلسی) را از ۲ تا ۴ فوریه ۲۰۰۲ در سالن آمفی تئاتر دکتر یوسف الحسن در دانشکده مذکور برگزار می‌نماید.

در این همایش شش محور مورد بررسی قرار خواهد گرفت:

- ۱- شخصیت و زمان ابن حزم
 - ۲- اندیشه ابن حزم
 - ۳- ادبیات ابن حزم
 - ۴- فقه ابن حزم
 - ۵- تاریخ نویسی ابن حزم
 - ۶- زیبایی و اخلاق نزد ابن حزم
- همچنین ۳۳ محقق از سوریه، لبنان، اردن، عربستان سعودی، مصر، عراق، تونس، فلسطین، مغرب، اسپانیا، ایران، انگستان و فرانسه شرکت خواهند کرد.

همایش هزار و یکصدمین سال درگذشت ثابت بن قره

از ۲ تا ۳ نوامبر ۲۰۰۱

مؤسسه الفرقان در مقر اصلی خود در مبلدون - لندن همایش هزار و یکصدمین سال درگذشت ثابت بن قره را برگزار کرد. این همایش به پیشنهاد دکتر رشدی راشد، عضو مجلس کارشناسان فرقان، طی نامه‌ای به دکتر یوسف ایش، مدیر مؤسسه مذکور در ۲۶ آوریل سال ۲۰۰۰ مطرح شد. در این نامه آمده است: «سال ۲۰۰۱ مصادف با هزار و یکصدمین سال درگذشت ثابت بن قره حرانی، از علمای بزرگ تمدن اسلامی، بلکه تمدن انسانی است، زیرا وی:

- ۱- برجسته‌ترین کتب ریاضیات و علوم یونانی را به زبان عربی برگردانده و ترجمه‌های گذشته را تصحیح کرده است.
- ۲- بیش از سی و پنج رساله در موضوع‌های نجوم، ریاضیات، طب و فلسفه تألیف کرده است.
- ۳- بسیاری از رسایل خود را به زبان‌های عبری و لاتین ترجمه کرده است.
- ۴- یک مدرسه مهم علمی در تاریخ تمدن اسلامی تأسیس کرد و گروه برجسته‌ای از علماء را مانند دو فرزند و دو نوه و دیگر اعضای خانواده خود پرورش داد، لذا به‌منظور عدم فراموش شدن، این مناسبت پیشنهاد می‌گردد. مؤسسه فوق میزگرد مطالعاتی را به مدت دو روز در سال ۲۰۰۱ تشکیل دهد و از متخصصان بخواهد تا آماری از نسخ خطی ایشان تهیه نمایند و سپس به مطالعه، تحلیل، چاپ و ترجمه آنها به زبان‌های اروپایی

پردازند. این پیشنهاد مورد استقبال قرار گرفت، و دکتر رشدی راشد مأمور آماده و هماهنگ کردن امور همایش را با مدیر کل در میان بگذارد. در این همایش، نخبگان تحقیق و متخصصان روشنفکر و صاحب‌نظران شرکت کردند و مجموعه‌ای از مقالات علمی و قابل بحث را مطرح کردند.

دکتر رشدی راشد گفت: «ثابت بن قره ریاضیدان و فیلسوف»، دکتر رشدی راشد، دبیر همایش، استاد تاریخ و فلسفه علم در فرانسه و مدیر مرکز تاریخ علوم (۱۹۸۴-۲۰۰۱) است. او ابتدا سخنانی درباره این بزرگداشت و جایگاه مؤسسه فرقان در این همایش ایراد کرد. سپس در مورد ثابت بن قره به عنوان ریاضیدان و فیلسوف و تبیین رابطه محکم بین ریاضیات ابن قره و نوآوری‌های وی در فلسفه ریاضیات بویژه مسایل تحلیل و ترکیب و مفهوم بی‌نهایت سخن گفت.

همچنین دکتر عبدالعزیز الدوری که استاد تاریخ اسلامی در دانشگاه اردن و رئیس دانشگاه بغداد به سال ۱۹۶۳-۱۹۶۸ است، درباره تأسیس بغداد و چگونه تبدیل شدن این شهر به یک مرکز فرهنگی و علمی در زمان ثابت بن قره به سخنرانی پرداخت.

جلسه دوم به ریاست استاد دکتر آنه ماری شیمیل برگزار شد. در این جلسه، دکتر هیوکندی درباره «علم و خلافت در عصر عباسی اول» به ایراد سخن پرداخت.

هیوکندی، استاد متخصص تاریخ قرون وسطی در دانشگاه سانت اندروس است. وی به زندگی علمی در زمان ثابت بن قره پرداخت و گفت: در آن زمان توجه شایانی به دار الحکمه که یک مؤسسه علمی و دارای کتابخانه بود، معطوف گردید. و در زمان مأمون دارالحکمه اهمیت ویژه‌ای به علم ستاره‌شناسی داد، و دانشمندان زیادی در آن به تحقیق پرداختند، امثال بنی موسی و خوارزمی. وی افزود: ثابت بن قره و هم‌ردیفان وی در محیط علمی زندگی می‌کردند و برای علم گذشتگان ارزش و احترام قائل می‌شدند و از علم یونانیان مطلع بودند. این امر باعث رونق ترجمه‌گردید، ولیکن اهتمام ورزیدن آنها به علوم، باعث به وجود آمدن موضوعگیری‌های انتقادی و گزینش علمی مقولات و تجربیات شد تا از صحت و سقم آنها مطمئن گردند.

دکتر دمتری گوتاس درباره «ترجمه از یونانی به عربی» سخن گفت. وی استاد زبان و ادبیات عرب و رئیس گروه تمدن‌ها و زبان‌های خاورمیانه‌ای در دانشگاه ییل آمریکا است. دکتر دمتری به شرح موضوع فوق پرداخت و به کارهای ترجمه شده توسط ثابت بن قره اکتفا نکرد، بلکه به جزئیات و کلیات و شروح و تألیف ثابت را به عربی و سریانی در همه علوم و معارف که بیش از صد و پنجاه مطلب علمی بود، پرداخت.

در جلسه سوم که به ریاست استاد دکتر اکمل الدین اوغلی برگزار شد، نخست دکتر کریستین هوزیل درباره «ثابت بن قره و نظریه خطوط موازی» سخنرانی کرد. وی استاد ریاضیات و محقق علوم ریاضی و تاریخ علم در فرانسه است. او گفت: ثابت بن قره به کلیه دانش‌های یونانی در نظریه خطوط موازی رسیده بود. ولیکن به این نظریه اضافاتی کرد که این اضافات در روش ریاضیدانان بعد از ثابت مانند عمر خیام و ابن الهیثم و غیرهم مشهود است.

بعد از آن، فیلیپ ابرزال درباره «ثابت بن قره و اشکال مخروطی» مقاله خود را قرائت کرد. وی استاد متخصص ریاضیات در فرانسه است و درباره تحقیقات ثابت بن قره در زمینه اشکال مخروطی و نحوه تحقیقات استادش «الحسن بن موسی» در این رشته و چگونگی ایجاد نوآوری در هندسه به ویژه تبدیلات هندسی سخنانی ایراد کرد.

آنگاه دکتر سلیم الحسنی درباره «کاربرد هندسه تحلیلی و هندسه فضایی» سخنرانی کرد. دکتر سلیم الحسنی، استاد مهندسی انرژی در دانشکده علوم و تکنولوژی منچستر است. وی نتایج سه تحقیق جدید در مورد بالا آوردن سطح آب و چگونگی به وجود آمدن اختراعات و پیشرفت آنها و وسایل اولیه مورد نیاز اختراعات ارائه کرد.

جلسه چهارم که به ریاست دکتر یوسف ایش برگزار شد چند سخنرانی ایراد شد. نخست شناسی کوندوژ «جامعه و فرهنگ شهر حران در زمان ثابت بن قره» سخنرانی کرد. شناسی کوندوژ، استاد و رئیس گروه تاریخ ادیان در دانشگاه سمسون ترکیه است. وی درباره ثابت بن قره و شهر حران که مرکز تمدن بود و همچنین درباره مهاجران یونانی ساکن حران، از زمان اسکندر بزرگ که با خود تمدن یونان باستان را به آنجا آورده بودند، ایراد سخن کرد. این مهاجران نزد علمای حران، امثال فارابی به تحصیل فلسفه پرداختند و در همان محیط ثابت بن قره پرورش یافت و به تحصیل علوم پرداخت.

پس از آن تونی لیفی درباره «ترجمه‌های ثابت بن قره به زبان عبری» صحبت کرد.

تونی لیفی، استاد تاریخ علم و فلسفه اسلامی قرون وسطایی در فرانسه است. وی به شرح تأثیر ترجمه‌های ثابت بن قره به زبان عبری بر مهاجرین یهود در اروپا و عصر میانه پرداخت.

جلسه پنجم به ریاست استاد دکتر رشدی راشد برگزار شد. در این جلسه رئیس موریلون درباره «نجوم» سخن گفت. رئیس موریلون، ثابت بن قره شناس است. وی به تحقیق علم ستاره‌شناسی نزد ثابت پرداخته است. سخنران به یکی از کتاب‌های ثابت در مورد رؤیت هلال و علم هیئت نجوم و چگونگی ارتباط این علم با ریاضیات نجومی

و نجوم رصد خانه‌ای اشاره کرد.

بعد از آن دکتر بدوی المبسوط درباره « کتاب قسطون ثابت بن قره » سخن گفت.

دکتر بدوی المبسوط، استاد مهندسی مکانیک در دانشگاه پاریس است.

وی به بررسی کتاب فوق که در علم هندسه و به زبان لاتین ترجمه شده است، پرداخت. البته بسیاری از دانشمندان به شرح و تصحیح ترجمه لاتینی پرداخته‌اند و به رغم اینکه کتاب قسطون به آلمانی نیز ترجمه شده، ولیکن نسخه عربی آن هنوز مورد تصحیح قرار نگرفته است. سخنران به دو نسخه خطی در مورد این کتاب اشاره کرد که یکی در بیروت و دیگری در لندن است.

سیس ابرهارد نوبلخ درباره « مثلثات نزد ثابت بن قره به زبان لاتین » به ایراد سخن پرداخت.

ابرهارد نوبلخ، استاد تاریخ علم در دانشگاه‌های آلمان است. وی به موضوعات ترجمه شده ثابت بن قره به زبان لاتین پرداخت. همچنین به کتاب رساله فی شکل القطاع که مورد توجه و اهتمام دانشمندان ریاضیات اروپا قرار گرفته، اشاره‌ای داشت و برخی از فصل‌های این کتاب در قرن

ششم میلادی به چاپ رسیده است.

آنگاه دکتر چارلز برنت درباره « اعمال نجومی و جادویی ثابت بن قره » صحبت کرد.

چارلز برنت، استاد دانشکده واربرگ دانشگاه لندن است. وی به کارهای نجومی و جادویی ثابت بن قره که در اروپا معروف شده بود، پرداخت. او گفت برخی از این نوشته‌ها در قرن دوازدهم میلادی به زبان لاتین ترجمه شده و به تجزیه و تحلیل این ترجمه‌ها و تفاوت‌های موجود اشاره کرد.

انتشار مجموعه رسائل جبر و اختیار

مرکز پژوهش کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی در صدد است مجموعه‌ای از رسائلی که در موضوع قضا و قدر و جبر و اختیار می‌باشد، در مجموعه گنجینه بهارستان منتشر سازد.

از کلیه محققانی که در این زمینه تحقیقاتی داشته‌اند دعوت به عمل می‌آید جهت مشارکت در این مجموعه به این مرکز مراجعه نمایند.

